

УДК:
316.334.55:352

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXV) XII, vol=37
Бр. 3 / 2013.
стр. 1-16.

*Драган Ж. Марковић**
Институт за политичке студије, Београд

ДЕМОКРАТСКИ КАПАЦИТЕТИ СЕОСКЕ САМОУПРАВЕ**

Сажетак

Основни циљ рада је да укаже на чињеницу да је „транзиција“ у Србији, уместо да убрза, успорила и готово зауставила развој сеоских подручја, као и укупан развој земље. Закључује се: да је масовна иницијатива за решавање egzистенцијалних проблема сељана потиснута страначком борбом за власт, којом се грађани од субјекта локалне самоуправе претварају у објекат политичке манипулације; да владајуће и опозиционе странке теже монополизацији власти путем које се улога локалне самоуправе маргинализује и ставља у функцију прикривања политичког монопола; да су могућности за слободну иницијативу смањене, чиме је сеоска самоуправа практично сведена на локалну управу; да би сељани остваривали своју сувереност требало би да путем референдума одлучују о свим egzистенцијалним питањима; да би сељани требало да истичу своје кандидате за народне посланике независно од њихове страначке припадности и да се веза између бирача и њихових изабраника не може ограничити само на изборе, већ мора бити трајна и узајамна.

Кључне речи: демократски капацитети; сеоска самоуправа; демократизација; сеоска подручја.

Сељак никада није имао утицаја на државну политику, и зато је сувек био у сукобу са државом. „Скоро у целом нашем јавном животу сељак нигде сам ничим не управља, ни у чему он сам ниг-

* Научни саветник, Институт за политичке студије, Београд.

** Овај рад је настао као резултат рада на пројекту бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

де не води послове. Њега поучавају у новинама, на зборовима, у удружењима. Али он сам не пише чланке у новинама, не говори на зборовима, не руководи удружењима. Њега организују у политичке партије, али он нигде не води организације. Он бира посланике, али су његови посланици људи који нису сељаци“.¹⁾

Капитализам је омогућио политичко организовање мада не и суштински политичко активирање сељака, али је и то представљало значајан корак на путу њихове социјализације јер се и самим политичким окупљањем врши одређено друштвено повезивање. Све до данашњег дана сељак је остао политички статиста и објекат политичке манипулације у функцији остваривања неких туђих интереса.

Сељачке партије нису у суштини биле сељачке. Не само што их нису водили сељаци, него се партијска бирократија пре борила за сопствену власт него за интересе села и сељака. Сељаштво је за капиталистичку властелу представљало само гласачку машину, и она му се демагошки додворавала само да би обезбедила некакав демократски легитимитет своје владавине. А сељак је наивно веровао својим политичким посредницима, са којима се сретао од избора до избора.

Очекивало се да ће се оријентацијом на развој самоуправљања стање битно променити али стварног самоуправљања изван сеоске месне заједнице готово да није било. Транзицијом из једнопартијског у вишепартијски систем сељак је и у политици више изгубио него што је добио. Сељачке (као и радничке) партије су најмалобројније, најнеорганизованије и практично без политичког утицаја.

Пошто сељачке партије не освајају власт, оне у народним скупштинама немају своје представнике. А на представнике других партија сељаци не могу утицати јер су они делегирани од стране партијских руководстава, по чијим се директивама, да не би били замењени, морају изјашњавати и гласати. Од анкетираних пољопривредника око 52% је одговорило да имају мали, а преко 39% да немају никакав утицај на одборнике и посланике.²⁾

1) Сретен Вукосављевић, *Писма са села*, Савремена школа, Београд, 1962, стр. 192.

2) Проф. др. Миладин М. Шеварлић, мр Марија М. Николић, *Ставови директора задруга и задругара о земљорадничком задругарству у Србији*, Друштво аграрних економиста Србије, Београд, 2012, стр. 8-10.

Ни једнопартијски ни вишепартијски облик владавине нису село и сељака усређили јер је и при једном и при другом далеко од власти. У једнопартијском систему наметано им је удруживање које није одговарало њиховим стварним интересима, а у вишепартијском, сељаштво се вештачки разбија и унутар себе политички конфронтира.

Сељаштво би се морало тако организовати и деловати да своје аутентичне интересе, захтеве и ставове непосредно изражава и за њих се, без лицемерних посредника, организовано само бори. А и „време је да се сељак уведе у цео политички живот, па у изборну борбу као активан сарадник. Да и он ту ради нешто, а не да само слуша туђе говоре и гласа. Да и он бира а не само гласа. Да бира између својих сељака, јер он једино ту уме бирати“. За то је „селу потребно и прогресивно, динамично, јавно мњење, које би било покретач и иницијатор“.³⁾

Да би се успешно развијала, сеоска самоуправа би морала деловати, пре свега, као самосталан демократски покрет који неће бити ни испостава централне власти ни привезак било које политичке организације, већ независно стециште и исходиште слободних иницијатива за решавање животних проблема сељана. Сеоска самоуправа је и настала, с једне стране, услед нараслих заједничких потреба становништва, а, с друге стране, услед немоћи државе да тим потребама одговори. Непосредна самоуправа најпре је настајала управо тамо где је о заједничким потребама људи држава најмање бринула. Проблеме сопственог живота које не могу решити сами, људи покушавају да реше и решавају заједнички, при чему покрећу заједничке акције, одлучују и спроводе заједничке одлуке и на тај начин се сами организују као држава којом се аутократска, од народа отуђена држава потискује из друштвене базе.

Сеоска самоуправа управо се и развијала у тихој конфронтацији са државном управом, под чијом се доминацијом читаво време налазила. Та конфронтација је неизбежна јер су државна управа и самоуправа непомирљиве супротности које се међусобно искључују. Путем сеоске самоуправе сељани своје потребе задовољавају непосредно, док се преко државне управе њихово задовољавање врши посредно. Зато се оне у првом случају изражавају изворно, док се у другом случају октроишу од стране државних органа, који и парцијалне потребе једног, па и мањег дела становништва мо-

3) Сретен Вукосављевић, *Писма са села*, исто, стр. 193, 238.

гу проглашавати општим потребама. „Специфичност савременог тренутка је у томе да су процеси децентрализације и јачање локалне аутономије, иако постоје, снажно ограничавани централном влашћу државе“.⁴⁾

Уместо да убрза, „транзиција“ је успорила, и готово зауставила индустријализацију и урбанизацију сеоских подручја. Основни узрок томе је управо у спутавању масовне слободне иницијативе. Упркос уставним прокламацијама о народној иницијативи и референдуму, стварне могућности за слободну иницијативу су смањене, чиме је сеоска самоуправа практично сведена на локалну управу.

Масовна иницијатива за решавање егзистенцијалних проблема људи потиснута је страначком борбом за власт, којом се сељани од субјекта сеоске самоуправе претварају у објекат политичке манипулације. И владајуће и опозиционе странке теже монополизацији власти, којом се улога сеоске самоуправе, као облика демократског организовања, маргинализује и ставља у функцију прикривања политичког монопола.

Ретроградна приватизација имала је за резултат брзо богаћење незнатне мањине на рачун огромне већине становништва, која је практично пала на минимум животне егзистенције, те више нема средстава ни за голо преживљавање, а камоли за улагања у развој. Уместо из реализације развојних програма, државне касе се пуне из све тањих породичних буџета, чијим се већим делом покривају обавезе на које сељани немају никаквог утицаја.

Отуђивањем средстава, од сељана се отуђује одлучивање чак и о елементарним условима живота. Сеоска самоуправа је практично претворена у локалну управу, без икаквих ингеренција грађана, што је довело до замирања и неких традиционалних, вековима практикованих облика непосредне демократије. Ако нема утицаја на одлучивање, не може бити ни иницијатива за заједничко привређивање и задовољавање животних потреба, које се на вишем нивоу само заједнички могу задовољавати. У систему формалне вишестраначке демократије остало је места за иницијативу страначких вођа.

Настојање политичких странака да судбину државе узму у своје руке може имати катастрофалне последице. Ако пољопривредна

4) Проф. Др Мијат Дамјановић, *Локална демократија*, зборник, Магна Агенда, Београд, 2001, стр. 136.

производња која је карактеристична за сеоска подручја буде преоптерећена порезима, произвођачи ће изгубити сваку могућност и сваки интерес за унапређивање привређивања, а са неке друге стране тешко да се може кренути путем препорода, због чега је неопходно потпуно деблокирање масовне иницијативе, која подразумева стварну и пуну демократизацију економског и политичког живота.

Све што је до сада постигнуто у подизању друштвеног стандарда сеоских подручја у Србији, урађено је на бази слободне иницијативе и самодоприноса. „Транзицијом“ је тај тренд успорен и готово пресечен. Појавили су се нови душебрижници у лицу политичких странака, који би да, ради сопствене владавине, у свему усређују своје поданике, не допуштајући да мало и они сами о својој срећи брину.

Истраживање показује да су иницијативе у задовољавању заједничких потреба сељана спласнуле, да је самодопринос знатно опао или потпуно пресушио, и да у своје руке све узима општинска администрација, која је под апсолутном контролом републичке администрације и политичких странака. Друштвени стандард због тога опада јер се не обезбеђује ни одржавање достигнутог нивоа.⁵⁾

За непосредно задовољавање заједничких потреба карактеристично је добровољно опредељивање путем самодоприноса, за посредно друштвена принуда која се заснива на фискалној концентрацији средстава. О непосредном задовољавању заједничких потреба одлучује се непосредно, о посредном посредно. Први облик одлучивања је начин остваривања локалне самоуправе, други државне управе. У непосредном одлучивању изјашњавају се они који су за задовољавање заједничких потреба животно заинтересовани, у државном управљању професионални заступници, чија је заинтересованост за оно о чему одлучују ирелевантна.

Главна покретачка снага развоја сеоских подручја треба да буде слободна иницијатива, јер не може се очекивати да ће о потребама грађана било ко други бринути више од самих грађана. Најповољније решење би било да се сваком подручју препусти да самостално одлучује о свему што се не тиче других, о чему оно може и најмеродавније одлучивати. Али то би захтевало да маргинална подручја на свим нивоима буду адекватно заступљена и у де-

5) Истраживање је урађено 2012. године у организацији ДО „Локална самоуправа Србије“.

мократском одлучивању о ширим друштвеним интересима, што се ни у једнопартијском ни у вишепартијском систему представничког одлучивања не може постићи. Једину могућност за то пружа систем непосредне демократије, која се остварује путем народне иницијативе, референдума и других облика личног изјашњавања уз непосредну заступљеност грађана у законодавним телима и другим органима друштвеног управљања.⁶⁾

Систем непосредне демократије подразумева непосредно одлучивање о начину и условима задовољавања заједничких потреба свих о чијим се потребама ради, чиме се искључује могућност да једни живе и уживају на рачун других, на чему су се до сада занивале привилегије метрополе над провинцијом. Са непосредним одлучивањем те привилегије ће нестати, што може само појачати стваралачке напоре на остваривању развојних амбиција и метрополе и маргиналних сеоских подручја.

Развијањем интегралног система непосредне демократије отварају се широке перспективе и неограничене могућности за развијање локалне самоуправе која је и сама изворни облик непосредне демократије. Традиционални облици локалне самоуправе не треба да се укидају, већ да се, у функцији економског и културног развоја сеоских подручја, даље развијају коришћењем савремених и најсавременијих средстава јавног комуницирања..

Уместо отуђивања, „транзицијом“ би се морало онемогућити отуђивање сопственим радом стечене имовине, чиме би се, у функцији општедруштвеног развоја, знатно повећала масовна мотивација за рад и стварање, ради чега би, поред производних делатности, на задружним принципима требало организовати и јавне услуге. Трансформацијом државних предузећа у акционарска друштва и задружне организације спречило би се отуђивање средстава грађана и обезбедило њихово равноправно учешће у одлучивању о квалитету, ценама и другим условима пружања јавних услуга.

Тиме би се у обостраном интересу и корисника и давалаца услуга, обезбедило најрационалније организовање услужних делатности и најрентабилније пословање услужних организација, што је у досадашњој пракси већ потврђено. Нема никаквог економског ни друштвеног оправдања да се једној локалној заједници ускраћује могућност самоорганизовања у задовољавању заједнич-

6) Види: Драган Марковић, *Демократија и партократија*, Институт за политичке студије, Београд, 2009, стр. 73-87.

ких потреба које су од интереса само за њене житеље, што се последњих година од стране општинске администрације често чини.

Развој локалне сеоске заједнице понајвише зависи од могућности слободног удруживања средстава. Неопходно је, поред смањивања фискалних обавеза, демократизовати својинске односе путем акционарства и задругарства. Задругарство представља аутентичну друштвено-економску основу сеоске самоуправе. Својина локалних сеоских заједница на сеоским подручјима треба да се заснива на задружним принципима што значи да је она истовремено и колективно и индивидуално власништво оних који су било чиме допринели њеном стварању. По томе се она разликује и од државне и од индивидуалне приватне својине. Реална шанса за демократско самоорганизовање грађана је у развијању задругарства на изворним задружним принципима који подразумевају начела добровољности и независности, демократичности и непосредног и равноправног располагања задружном имовином. С обзиром да и законодавна регулатива и задружна пракса битно одступају од ових принципа, неопходне су корените промене у нашем задругарству које је дестимулативно, бирократизовано и потпуно затворено према задругарству у свету.

Аутентично задругарство подразумева потпуно слободну иницијативу и потпуно слободно удруживање у свим облицима и у свим сферама друштвене репродукције, што може представљати и највећу узданицу убрзаног развоја маргиналних сеоских подручја. Због тога ту слободу не би требало ничим ограничавати уколико се њоме не угрожава ничија слобода.

Доследним развијањем задругарства на изворним задружним принципима развијају се и производња и нови производни односи, који побуђују интерес сваког задругара и за удруживање слободних средстава и за унапређивање заједничког рада и пословања. Оно омогућава неограничену концентрацију земљишнихседа и укупних производних средстава без отуђивања од њихових индивидуалних власника, чиме се повећава и лична и колективна мотивација за развој.

Само демократском концентрацијом слободних иницијатива може се вршити и демократска концентрација слободних средстава у интересу самих њихових поседника али и целог друштва. Директна улагања у развој повући ће за собом и класичну штедњу, али не преко отуђених финансијских институција, него на задру-

жним принципима, ради чега се морају отворити могућности и за слободно развијање штедно-кредитног задругарства, којим ће се штедише обезбедити од евентуалне пљачке и зеленашке експлоатације.

Преко задруга и задружних асоцијација може се развијати непосредна сарадња са задружним организацијама у свету. Неограничене су могућности за производну кооперацију, компензациону размену производа и услуга, заједничка истраживања, међусобну размену информација и искустава, задружно образовање, специјализацију стручних кадрова, и много шта друго у функцији развоја.

Сеоска подручја не могу се развијати без развоја локалне привреде, којег не може бити без развоја локалне самоуправе. „Главна преокупација локалне самоуправе у свету представља управо развој локалне привреде, без којег се не могу подмиривати ни елементарне потребе локалног становништва“.⁷⁾

Развојне потенцијале маргиналних сеоских подручја Србије представљају нарочито природне могућности за развој сточарства, воћарства, водопривреде, шумарства и туризма, које се недовољно или уопште не користе. Њихова перспективност је у томе што ће „здрава природна храна, вода и чист ваздух постајати све насушнија потреба целог овоземаљског света“.⁸⁾

Локална самоуправа као облик демократског самоорганизовања грађана, представља главну покретачку снагу и кључни чинилац развоја локалне привреде, о којој нико не може бринути боље од оних који од ње живе. До сада бирократизована држава о развоју локалне привреде није много бринула, чак га је централизацијом и спутавала, што је један од основних узрока економске маргинализације многих а нарочито сеоских подручја.

Постојећи економски јаз између развијених и неразвијених подручја може се смањити само уколико се локална привреда ослободи прекомерног фискалног захватања новостворене вредности. Неопходна је коренита промена у самом систему друштвене репродукције тако да локалне заједнице саме брину о својим потребама које се на локалном нивоу могу најуспешније задовољавати и да за то самостално располажу потребним средствима, а да се у ширим

7) Проф. Живко Марковић, „Локална самоуправа и развој сеоских маргиналних подручја“, у зборнику *Међународни научни скуп „Власински сусрети 2006“*, Завод за социологију развоја села, Београд, 2007, стр. 3.

8) Исто, стр. 4.

заједницама концентришу средства само за потребе које се на локалном нивоу не могу задовољавати.

Демократизацијом својинских односа неопходно је спречити отуђивање самодоприноса грађана, који су до сада готово редовно присвајала јавна предузећа и државни органи. „Електрична и путна мрежа као и други инфраструктурни објекти које су грађани неразвијених подручја градили сопственим средствима, прешли су у руке јавних предузећа, чије услуге они плаћају пуним ценама као и корисници који нису ништа уложили“.⁹⁾ Праведно и демократско решење би било да се средства самодоприноса у виду акција концентришу у акционарским друштвима, или у виду задружних удела у задружним организацијама и да тако трајно остану у непосредном располагању грађана.

Уколико се средства самодоприноса фискалним захватањем умањују и самоуправа се сужава. Тако је у Србији „изведена изузетна централизација функција на републичком нивоу. У складу са политичким концептом смањења локалне самоуправе, готово све важније делатности финансирају се преко републичког буџета и републичких фондова, али се зато и одлучивање о њима налази на нивоу Републике“.¹⁰⁾

Уместо отуђених државних органа, сами сељани треба, у складу са уставом и законом, да утврђују правила заједничког живота и обезбеђују њихово поштовање, по чему локална управа заправо и добија карактер самоуправе. За разлику од државне управе која почива на фискалној концентрацији средстава, друштвено-економску основу локалне самоуправе чини самоиницијативно удруживање средстава за заједничке потребе које се најчешће врши путем самодоприноса. Од свих средстава утрошених на друштвени стандард, средства самодоприноса су најрационалније коришћена. У многим сеоским насељима, самодоприносом је изграђен највећи део објеката друштвеног стандарда, који средствима буџета вероватно не би ни били подигнути.

Самодоприносом, као главном материјалном основом локалне самоуправе, треба да се обезбеђује не само изградња, него и функционисање објеката друштвеног стандарда, што је један од услова

9) Исто, стр. 3.

10) Борис Беговић, Зоран Ваџић, Бошко Мијатовић, Александар Симић, *Управљање локалном заједницом*, Центар за либерално-демократске студије, Београд – Смедеревска Паланка, 2000, стр. 85-86.

да удружена средства фактички остају у заједничком располагању сељана и да се од њих не отуђују као до сада. Уколико се објекти изграђени самодоприносом уступају другим корисницима који у задовољавању заједничких потреба пружају одговарајуће услуге мора се, на најповољнији начин, обезбедити повраћај вредности уложених средстава која улагачи могу и даље заједнички користити за нове намене.

Извори самодоприноса могу да буду све врсте прихода по разним основама, независно од места стицања, укључујући и приходе наших радника на привременом раду у иностранству чији чланови породице живе у конкретној сеоској локалној заједници. То се односи и на приходе свих привредних субјекта лоцираних на подручју конкретне локалне заједнице независно од врсте власништва и места њиховог седишта. Ко ће бити ослобођен од плаћања самодоприноса треба да одлучују сами сељани, али би у принципу, у финансирању заједничких потреба, морали учествовати сви који учествују у коришћењу одговарајућих услуга. То је нужан услов да принцип солидарности не дође у колизију са принципом економске рационалности.

Значајан извор задовољавања заједничких потреба сеоског становништва представљају индивидуална улагања која за основни циљ могу имати како само задовољавање одређених потреба тако и увећавање уложених средстава по принципима акционарства или задругарства. То подразумева да се и ова средства, ради остваривања поменутих циљева, користе колективно као економска основа локалне самоуправе. Један од значајнијих извора средстава за задовољавање заједничких потреба могу бити и приходи од коришћења употребних добара којима располаже локална заједница.

Средства којима се обезбеђује задовољавање заједничких потреба не могу бити тестирана као допуна или остатак буџета, већ као један од основних извора задовољавања животних потреба људи. Да би локална самоуправа допринела развоју села неопходно је зауставити тенденцију да се извори из којих се обезбеђују средства за заједничке потребе исцрпљују фискалним захватањима. Уколико сељани средства за заједничке потребе сами удружују нема никаквог оправдања да им се она за те исте потребе присилно одузимају. Смањивање фискалних оптерећења пореских обвезника у сразмери са удруживањем средстава за заједничке потребе систе-

матски би подстицало удруживање као економску основу развоја локалне самоуправе и развоја села.

Развој села и локалне самоуправе понајвише зависи од могућности слободног удруживања средстава. Неопходно је, поред смањивања фискалних обавеза, развијати акционарство и задругарство путем демократизације својинских односа, односно својинске трансформације приватних и државних предузећа у акционарска друштва, задруге и задружна предузећа.

Истинска самоуправа не може се ни замислити без демократизације својинских односа која иде у правцу остваривања непосредне и еквивалентне размене рада којом се, у принципу, искључује међусобно искоришћавање корисника и давалаца услуга. То подразумева да се услуга не плаћа ни према тренутном односу понуде и тражње ни према трошковном принципу, већ по економској вредности односно према друштвено потребном раду. Државна управа нити хоће нити може увести еквивалентну размену рада јер се она и одржава на нееквивалентној размени преко које државна предузећа и службе покривају неконтролисане трошкове својих услуга. У условима када доминира државни монопол локална самоуправа се своди на пуку формалност и практично представља локалну управу као продужетак централне државне управе чији је главни циљ економско потчињавање.

Помоћу државне управе село је одувек коришћено као неисцрпни резервоар не само за издржавање државног апарата, већ и за подизање градских насеља, првобитну акумулацију индустријског капитала, подмиривање трошкова јавних служби, па и за подизање животног стандарда градског становништва. Велики јаз између села и града стваран је сталним преливањем новостворене вредности из првог у други све док није достигнута граница преко које се више није имало шта преливати, и када је морао отпочети процес индустријализације и урбанизације самог села.

Локална самоуправа може допринети модернизацији села уколико се организује тако да већина већ у фази покретања заједничких акција игра одлучујућу улогу, јер ко има иницијативу тај фактички одлучује. Док државна управа приоритет даје потребама повлашћење мањине, истинском локалном самоуправом обезбеђује се приоритет потребама већине.

Да би сељани остваривали своју сувереност требало би да путем референдума одлучују о свим егзистенцијалним питањима. Могућност манипулисања референдумом требало би искључити путем организовања претходне расправе у којој могу учествовати сви заинтересовани. У сваком случају је пожељно да сви или бар већина буду унапред упознати са предлозима одлука о којима ће се на референдуму изјашњавати. Уколико се у јавној расправи окупи већина сељана одређене одлуке се могу доносити и на збору под условом да се за њих изјасни већина оних које те одлуке обавезују.

У сваком случају, одлучивање у локалној сеоској заједници треба да се заснива на интересном принципу, што подразумева да у одлучивању учествују само они којих се те одлуке тичу, и који ће бити обавезни да их извршавају. Из процеса одлучивања би морали бити искључени сви којих се дотичне одлуке не тичу и који неће сносити никакве последице одлучивања. Пожељно је да се у одлучивању постиже што већа па и потпуна сагласност заинтересованих субјеката, али се оно мора заснивати на већинском принципу, јер би одлучивање путем консензуса било нереално. Одређене одлуке могу се доносити и квалификованом већином, о чему треба да одлуче сами заинтересовани сељани.

Одлуке које се доносе личним изјашњавањем сељана припремају органи локалне заједнице чији рад би морао бити заснован на иницијативама сељана и стално изложен њиховом увиду. Скупштина, као главни орган локалне самоуправе, треба да буде састављена од непосредно изабраних представника сељана, којима су непосредно одговорни, и по правилу, смењиви.

У локалној заједници, у циљу слободног испољавања и остваривања различитих интереса, мора бити омогућена пуна слобода друштвеног и политичког организовања. За то је неопходно обезбедити пуну равноправност свих облика друштвеног и политичког организовања и деловања кроз демократски дијалог, у којем ће долазити до изражаја, пре свега, оне иницијативе које изражавају интересе и потребе већине сељана. Зато се локална заједница не би смела везивати ни за једну политичку странку, али ни једну странку не би смела спречавати у њеном деловању.

Локална самоуправа морала би постати својеврстан катализатор стварне демократије, од којег ће се одбијати све што је усмерено против интереса сељана, и које ће онемогућити било коју поли-

тичку организацију да сељанима своје страначке интересе наметну као њихове. Стварна самоуправа може политичке странке приморати да се од међусобне борбе за власт окрену стварним проблемима егзистенције сељана и да кроз здраву утакмицу конструктивним деловањем допринесу њиховом решавању.

Како ће се државни органи односити према иницијативама и захтевима сеоског становништва умногоме зависи од тога ко ће сељане у тим органима представљати. Зато се у избору народних представника не може све препустити политичким странкама и њиховим руководствомима. С обзиром да већи број сеоског становништва не припада ниједној политичкој странци, групе сељана би требало да истичу своје кандидате за народне посланике независно од њихове страначке припадности.

Да би народни представници заиста заступали интересе народа, веза између бирача и њихових изабраника се не може ограничити само на изборе, већ мора бити трајна и узајамна. Неопходно је да бирачи изражавају на организован начин своје интересе и својим представницима постављају конкретне захтеве за решавање одређених питања у скупштинама и другим органима власти.

Локална самоуправа, као облик непосредне демократије, супротставља се свим облицима аутократије и политичког монопола. Зато је илузорно очекивати да ће се бирократизована државна администрација борити за локалну самоуправу без које не може бити ни стварне демократизације ни побољшања услова живота на селу. Демократизација друштва и напредак села није у интересу ни политичких странака, јер је њима главни циљ борба за сопствено монополисање државне власти, иако се декларативно залажу за друштвени прогрес.

Једина политичка шанса сељака је у систему непосредне демократије и скупштинском систему са сразмерном заступљеношћу свих друштвених структура у народним скупштинама, непосредним изборима и непосредном одговорношћу народних представника изборном телу. То подразумева да грађани о судбоносним питањима заједничког живота непосредно одлучују и да скупштински мандат поверавају оним својим заступницима који најдоследније и најодлучније заступају њихове интересе, претходно изражене захтеве и ставове.

Политичко решење сељачког питања није ни у једнопартијској ни у вишепартијској држави, јер се партије боре за монополиза-

цију политичке власти.¹¹⁾ Тек при непосредној, истински народној власти могућа је пуна слобода политичког организовања и деловања, која омогућава да се и потиснуто сељаштво ослободи политичке подређености и испољи пуну иницијативу у борби за сопствено економско и социјално ослобођење заједно са свим осталим експлоатисаним и потчињеним слојевима друштва.

Литература

- Беговић, Борис, Вацић, Зоран, Мијатовић, Бошко, Симић, Александар: *Управљање локалном заједницом*, Центар за либерално-демократске студије, Београд – Смедеревска Паланка, 2000.
- Вукосављевић, Сретен: *Писма са села*, Савремена школа, Београд, 1962.
- Дамјановић, Мијат: *Локална демократија*, зборник, Магна Агенда, Београд, 2001.
- Kelly, Jonathan, Klein, Herbert S. And Robinson, Robert V.: *Theory and data in rural society*, Chicago, 1977.
- Марковић, Драган: *Демократија и партократија*, Институт за политичке студије, Београд, 2009.
- Марковић, Драган: *Село на маргинама политике*, Институт за политичке студије, Београд, 2009.
- Paterskon, John Harris: *Land, Work and Resources*, Eduard Arnold, London, 1972.
- *Пољопривреда и рурални развој у европским интеграцијама*, Пољопривредни факултет, Београд, 2003.
- Стевановић, Ђура: *Индустријализација пољопривреде и будућност сељака*, Завод за проучавање села, Београд, 2008.
- Шеварлић, Миладин М., Николић, Марија М.: *Ставови директора задруга и задругара о земљорадничком задругарству у Србији*, Друштво аграрних економиста Србије, Београд, 2012.

11) Види: Сања Шуљагић, *Заснивање српског националног идентитета*, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 357.

- Шуљагић, Сања: *Заснивање српског националног идентитета*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.

Dragan Z. Markovic

**DEMOCRATIC CAPACITIES
OF THE RURAL SELFGOVERNMENT**

Resume

To develop successfully, the rural selfgovernment would have to act primarily as an independent democratic movement that will not be the offices of the central government or pendant of any political organization, but an independent meeting place of origin and the free initiative to solve everyday problems of villagers. Village government is formed, on the one hand, due to the accrued common needs of the population, on the other hand, due to the inability of the state to respond to those needs. Direct government has emerged where the common needs of the people weren't properly met by the state. Problems of their own lives that they can not resolve on their own, people are trying to solve and resolve commonly, with joint actions, decisions and implementing collective decisions and thus organize themselves as a state that pushes autocratic state which is alienated from the people.

In the local community, in order to free expression and exercise of different interests, must be provided full freedom of social and political organization. Therefore is needed the full equality of all forms of social and political organization and action through democratic dialogue, which will come to the fore, above all, those initiatives that reflect the interests and needs of the majority of villagers. Therefore, the community should not attached to any political party, but a party should not be allowed to prevent its operation .

How will the authorities treat the initiatives and demands of the rural population is highly dependent on who represents the villagers in these bodies. Therefore, the elections of representatives can not be left it the hands of political parties and their leadership. Since most of the rural population does not belong to any political party, a group of villagers should stand their own candidates for deputies regardless of their party affiliation .

To ensure that representatives of the people truly represent the interests of the people, the link between voters and their chosen can not be limited only to election, but must be continuous and reciprocal . It is essential that voters

express an organized way of their interests and their representatives set specific requirements to address certain issues in the Parliament and other authorities.

Key words: democratic capacities, rural selfgovernment, democratization, rural areas.

Овај рад је примљен 10. јула 2013. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 27. септембра 2013. године.